

# Vodítka pro vypracování standardů pro programy pracující s muži dopouštějícími se domácího násilí

Version 1.1

## Úvod

Ve všech evropských státech lze najít muže, kteří se dopouštějí násilí na ženách. Je to vážný a rozšířený problém. Násilí na ženách je projevem historicky nerovných mocenských poměrů mezi muži a ženami, jež mají za následek nadvládu mužů nad ženami, diskriminaci žen a nemožnost úplné seberealizace žen. Rovněž se jedná o rozsáhlé porušování lidských práv a zásadní překážku pro dosažení rovnosti mezi pohlavími<sup>1</sup>. Členské státy mezinárodních organizací jako OSN a Rada Evropy a také členské státy EU jsou svou legislativou i mezinárodním právem zavázány k výkonu patřičné péče při předcházení, vyšetřování a trestání násilných trestných činů, ať už je pachatelem stát či soukromé osoby, a k poskytování ochrany obětem<sup>2</sup>. Domácí násilí na ženách je typem chování, ve kterém se zračí touha partnera či bývalého partnera ovládat svůj protějšek, což zahrnuje fyzické i sexuální násilí, citové týrání, izolaci, ekonomické týrání, výhrůžky, zastrasování a pronásledování<sup>3</sup>. Násilí na ženách, které je páčáno v rodinách, má dopad i na děti, které také mají právo na ochranu a podporu.

Organizace, které se zabývají prací s pachateli domácího násilí, mají vůči všem zúčastněným velkou zodpovědnost. Práce s muži, kteří se dopouštějí domácího násilí, má za cíl zastavit násilí a zvýšit bezpečí jeho obětí (žen a dětí), avšak je na ni třeba nahlížet jako na aktivitu zasazenou do širšího rámce kulturních a politických změn, jejichž cílem je skoncovat s hierarchií mezi pohlavími, násilím vůči druhému pohlaví a diskriminací podle pohlaví a s dalšími formami osobního a systémového násilí a diskriminace. Je třeba vypracovat standardy, které zajistí kvalitu práce a zejména bezpečí obětí tak, aby práce těchto organizací neohrožovala partnerky a děti mužů, kteří se těchto programů účastní. Následující vodítka pro vypracování standardů práce s muži páčajícími domácí násilí vypracovalo konsorcium projektu „Práce s pachateli domácího násilí v Evropě – WWP“ v rámci programu Daphne II. Tato vodítka byla dále rozpracována na mezinárodním odborném semináři v Berlíně v roce 2008. Vodítka se týkají programů pro muže užívajících násilí vůči svým partnerkám a dětem žijícím v jejich svazcích.

Programy se v evropských zemích liší co do úkolů, cílových skupin, financování, právního rámce a dalších aspektů a podmínek pro práci. Cílem těchto vodítek tedy není poskytnout podrobný návod. Spíše nabízejí programům pro práci s muži dopouštějícími se násilí rámec pro vypracování konkrétních standardů zodpovědné práce. Následující oddíl popisuje cíle a předpoklady funkčních programů práce s násilníky a jeho druhá část uvádí hlavní zásady, na které je třeba dbát při zodpovědné práci s muži, kteří se dopouštějí domácího násilí.

Standardy práce s pachateli domácího násilí by měly zohlednit nejnovější výsledky výzkumu a zkušenosti vycházející z nejlepší praxe. Je to nikdy nekončící proces, který se snaží zodpovědět otázku „co funguje na které muže za jakých okolností?“

## A Předpoklady pro práci s muži dopouštějícími se domácího násilí

### A.1. Cíl

Hlavním cílem práce s muži dopouštějícími se domácího násilí je zvýšit bezpečí obětí tohoto násilí. Programy pro násilníky musejí ve všech svých úrovních upřednostňovat bezpečí partnerek a dětí. O cíli programů pro násilníky by měli mít naprosto jasno jak pracovníci, tak dotčení muži.

### A.2. Spolupráce s organizacemi nabízejícími podporu obětem a s intervenčními systémy

Programy pro násilníky jsou jen jednou částí nezbytného širšího systému intervence proti domácímu násilí a neměly by běžet izolovaně či být prováděny tam, kde neexistují konkrétní služby pro oběti. Programy pro

<sup>1</sup>Viz Deklarace Spojených národů o násilí na ženách z roku 1993

<sup>2</sup> Viz Doporučení č. Rec(2005)5 Rady ministrů pro členské státy o ochraně žen před násilím přijaté 30. dubna 2002

<sup>3</sup> Viz Prohlášení o zásadách a minimálních standardech britské organizace Respect.

muže dopouštějící se domácího násilí by měly být financovány z jiných zdrojů, nikoli na úkor programů pro podporu obětem násilí.

Programy pro násilníky by měly být nedílnou součástí intervenčního systému a rovněž by se měly účastnit koalic podobných organizací a sítí proti domácímu násilí. Jen tak bude řešení problému domácího násilí efektivní. Zásadní význam má úzká spolupráce se službami pro postižené ženy a jejich děti, aby bylo zajištěno jejich bezpečí a také integrovaný přístup k domácímu násilí. Tyto principy spolupráce by měly být uvedeny do praxe prostřednictvím dosazení zástupců organizací pomáhajících týraným ženám na místa expertů v řídicích a poradních výborech programů pro násilníky. Spolupráce a propojení se všemi ostatními službami, institucemi a odborníky pracujícími v oblasti domácího násilí (tj. soudní systém, sociální služby, zdravotnické služby a ochrana dítěte) jsou taktéž důležité. Spolupráce a účast na koalicích a sítích by měla být oceněna a financována.

### A.3. Teoretické porozumění a konkrétní představa

Programy pro násilníky musejí stavět na porozumění a souhlasu s tím, že násilí na ženách a dětech nelze tolerovat a že násilní muži jsou za své činy zodpovědní. Žádný pracovník programů pro násilníky nesmí omlouvat, tolerovat či zlehčovat domácí násilí a musí odsuzovat jakékoli obviňování oběti. Každý program práce s násilníky musí stát na solidních teoretických základech, které zahrnují mimo jiné tyto aspekty:

- teorie vztahů mezi pohlavími – chápání hierarchie pohlaví a mužskosti včetně sociálních, kulturních, náboženských, etnických a politických vlivů,
- definice domácího násilí a typů týrání,
- původ násilí – chápání příčin a mechanismů, které vedou k násilí,
- teorie intervence/teorie změny - porozumění tomu, proč mohou navrhované intervence změnit agresivní postoje a chování násilníků.

Tyto teoretické úvahy by měly vést k sepsání explicitní koncepce práce s násilníky. Existuje několik dobře popsaných modelů, které mohou sloužit pro orientaci při vývoji konceptu.

### A.4. Soustředění se na relevantní dimenze pro použití násilí

Aby intervence vhodně reagovaly na komplexnost násilí, které muži používají proti svým partnerkám, měly by se soustředit pouze na různé relevantní dimenze faktorů, které se k tomuto jevu vztahují a které můžeme uspořádat do ekologického modelu<sup>4</sup>:

- *Socio-kulturní faktory* včetně sociálního kontextu vztahu mezi pohlavími, nerovného mocenského vztahu mezi muži a ženami v našich společnostech, rozšíření násilí jako způsobu řešení konfliktu v našich kulturách, právních a společenských sankcí za užívání domácího násilí apod.
- *Faktory týkající se vztahu* včetně mocenských vztahů ve dvojici, způsobu řešení konfliktů, komunikace apod.
- *Individuální faktory*, které lze rozdělit do těchto kategorií:
  1. *Kognitivní faktory* včetně názorů a postojů ke vztahům mezi pohlavími a rolí jednotlivých pohlaví, očekáváními kladenými na vztah (např. romantická láska), na partnera a děti (např. nárok na obsluhování) a sebe samého (např. maskulinita, identita);
  2. *emocionální faktory* včetně z pohlaví dané osoby vyplývající ovládnutí (rozpoznání, porozumění a vyjadřování) pocitů vzteku, frustrace, selhání, studu, žárlivosti strachu apod. a ze zkušeností vyplývajících vzory chování, na kterých se tyto reakce zakládají (typ náklonnosti, pocit identity, očekávání);
  3. *behaviorální faktory* včetně nahrazování násilného a ovládnutí chování, které je motivováno odlišnostmi mezi pohlavími, schopnostmi a dovednostmi (např. empatie, komunikace, řešení konfliktu, zvládnutí stresu a vzteku) potřebnými pro rovné vztahy založené na respektu.

<sup>4</sup> Viz Bronfenbrenner 1979, Dahlberg & Krug 2002

## **B Důležité zásady pro práci s mužskými násilníky**

### **B.1. Kontakt s partnerem a podpora**

Za účelem zvýšení bezpečnosti týrané partnerky musejí programy pro násilníky zajistit, aby partnerky dotčených mužů byly informovány o cílech a náplni programu, jeho omezeních (tj. žádná záruka ukončení násilí), o tom, jak partner může využít svou účast na programu k další manipulaci a ovládnutí své partnerky, a o tom, jak ony samotné mohou získat podporu a bezpečí. Informace poskytnuté partnerkou by měly vstupovat do ohodnocení násilníka a rizikovosti jeho chování. Partnerky by měly být varovány, pokud jejich partner ukončí svou účast v programu nebo pokud odborní pracovníci mají obavy, že ženě a dítěti hrozí nebezpečí.

Je nezbytné, aby partnerky byly s programy v kontaktu naprosto dobrovolně, a musí být zřejmé, že za mužovu účast v programu či za dosažený pokrok nenesou žádnou zodpovědnost. Potřeby žen je třeba respektovat a programy se musejí všemožně přičinit o minimalizaci rizika vyplývajícího ze snahy tyto ženy kontaktovat. Kontakt s partnerkou může být zajištěn přidruženou organizací zabývající se podporou obětí násilí nebo přímo programem pro násilníky.

### **B.2. Politika ochrany dítěte**

Děti žijící ve svazcích, kde se vyskytuje domácí násilí, jsou vždy (přímo či nepřímo) tímto násilím postiženy. Perspektiva těchto dětí tudíž musí být pro programy práce s násilníky prioritou, a to jak v přímé práci s muži, tak na úrovni integrace do širšího intervenčního systému a spolupráce s jinými agenturami. Každý program by v závislosti na místním kontextu a právním prostředí měl mít vlastní politiku ochrany dětí včetně konkrétních kroků, které je třeba podniknout, ocitne-li se dítě v ohrožení. Dopady domácího násilí na děti a na otcovský vztah násilníků k nim by měly být součástí práce programů zabývajících se muži páchajícími domácí násilí.

### **B.3. Přístupy a postoje v přímé práci s násilníky**

Programy práce s násilníky jsou založeny na přesvědčení, že lidé se mohou změnit.

Programy by měly zdůrazňovat vinu mužů za činné násilí a nutnost převzít zodpovědnost za agresivní chování a jeho následky. Navzdory tomu je nezbytné zacházet s násilníky s respektem a chovat se k nim jako k lidem, kteří zasluhují úctu.

Jedním ze základních předpokladů, na kterých programy stojí, by mělo být konstatování, že užití násilí je volba. Jedním z prvních cílů práce s násilnými muži by tudíž mělo být dovést je k poznání toho, že oni sami sáhli po násilí. Popírání, ospravedlňování, výmluvy či svalování viny na jiné osoby či na okolnosti by mělo být ze strany pracovníků napadeno a vyvráceno.

Detailní zaměření se na násilné chování, rozbor konkrétních činů, myšlenek a pocitů pomáhá mužům pochopit jejich aktivní roli v používání násilí. Důkladné prozkoumání četných dopadů a důsledků násilí na jejich partnerkách a dětech napomáhá rozvoji empatie, zodpovědnosti a motivace ke změně.

Pracovníci musejí zajistit, aby klienti – oběti i násilníci – neutrpěli kvůli přístupu programu žádnou újmu. Měli by rozpoznat, že v některých případech (např. nadměrné užívání alkoholu, neurované osobní poměry) je příhodnější odkázat násilníka v jeho vlastním zájmu na jinou instituci.

### **B.4. Ohodnocení rizika**

Je nutné systematicky ohodnocovat riziko. Rozpoznání vysokého násilnického potenciálu v mužích, s nimiž pracují, umožní odborníkům zahájit vhodné kroky k zajištění bezpečí obětí a poskytnout důležité informace o specifických potřebách při léčbě. Ohodnocení rizika by mělo být provedeno a zadokumentováno jak při vstupu do programu, tak v každé situaci, v níž chování či situace násilníka naznačuje možnou změnu v úrovni rizika. Do ohodnocení rizika by mělo být zahrnuto co nejvíce zdrojů informací, zejména perspektiva partnerky, ale také policejní záznamy nebo informace od kterékoli jiné instituce, která je s účastníkem či jeho rodinou v kontaktu. Je třeba brát v úvahu, že ohodnocení rizika nemusí vždy být přesné.

## B.5. Kvalifikace pracovníků

V zájmu kvalitní práce s násilníky by měli pracovníci kromě základního školení mít tuto kvalifikaci:

- oddanost principu vztahu bez násilí a principu rovnosti mezi pohlavími,
- zvláštní školení o všímání si násilí,
- reflexe vlastního vztahu k rolím a identitám pohlaví, cit pro hierarchie pohlaví a sexismus,
- reflexe svých vlastních tendencí k násilnému a ovládacímu chování, znalost své vlastní historie násilí,
- komplexní chápání dynamiky vztahů, v nichž se vyskytuje násilí,
- neustálé vzdělávání a dohled,
- schopnost pracovat v týmu (pro pracovníky věnující se skupinové práci).

Pokud pracovníci nejsou odborníci s daným etickým kodexem (např. aprobovaní psychologové či psychoterapeuti), etické otázky jako mlčenlivost, ochrana dat, vztah mezi pracovníkem a klientem by měly být výslovně upraveny.

## B.6. Zajištění kvality, dokumentace a vyhodnocování

Zajištění kvality, dokumentace a vyhodnocování práce by mělo být nedílnou součástí každého programu. Programy práce s násilníky by měly dokumentovat a vyhodnocovat postupy a výsledky, jichž dosáhly.

Pracovníci by měli vytvořit a uvést do praxe opatření k neustálému monitorování postupů a výsledků programů a srovnávat je s národními a, je-li to možné, s mezinárodními nejlepšími postupy a výzkumem. Tato opatření by měla zahrnovat:


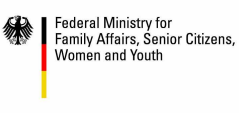
- pravidelná setkání týmu a dohled,
- nepřetržitou dokumentaci práce,
- analýzu této dokumentace,
- interní i externí vyhodnocování výsledků programu.

Podrobnější popis důležitých aspektů týkajících se dokumentace a vyhodnocování naleznete na níže uvedené stránce.

## C. Více informací

Tato vodítka pro vypracování standardů pro programy pracující s muži dopouštějícími se domácího násilí mohou být využita při vypracování či přehodnocení standardů jednotlivých programů. Odkazy na texty, které mohou sloužit jako příklady pro vypracování standardů, a další informace najdete na [www.work-with-perpetrators.eu](http://www.work-with-perpetrators.eu).

© WWP – Work with Perpetrators of Domestic Violence in Europe

Projekt WWP – Práce s pachateli domácího násilí v Evropě v letech 2006 – 2008 financují:		
	Program boje proti násilí na dětech, mládeži a ženách Daphne II (EU)	 Federal Ministry for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth
		Německé spolkové ministerstvo pro rodinu, seniory, ženy a mládež